

Center for Bygningsbevaring i RAADVAD ANVISNINGER til Bygningsbevaring

FARVESÆTNING AF TRÆHUSE

af Søren Vadstrup

Dato: Januar 2010

I dag er udvalget af farver til facader enormt - og registeret af uhyre fantasifulde "salgsnavne" ligeså, men det har det ikke altid været. Fra middelalderen til omkring 1950 fandtes der en ret begrænset farveskala, kaldt *den klassiske jordfarve-skala til facadefarver*, bestående af cirka 8 farver/pigmenter direkte fra naturen. Disse 8 farver kunne blandes med *hvidt* til h.h.v. 8 mættede farver og 8 hvidtonede pastel-farver. Hertil kom en kold og en varm *grå-skala*.

De farvestoffer, der benyttes i de traditionelle malingstyper, benævnes pigmenter. Pigmenter er bittesmå uopløselige farvekorner, oprindeligt gravet op fra jorden, men i dag for det meste kunstigt fremstillet på fabrikker. I malingen "limes" pigmenterne sammen af bindemidlerne til en malingsfilm. Visse pigmenter kan godt reagere kemisk med bindemidlet, men de opløses ikke i dette.

En del af de pigmenter, der er opfundet og udviklet op gennem tiden, fremstilles ikke længere, bl.a. fordi de viste sig at være meget giftige at arbejde med for malerne. Andre, der har vist sig uundværlige, fremstilles nu ugiftige på nye måder.

side 1

Tilbage har vi i dag en "klassisk farveskala" bestående af 12 pigmenter, incl. sort og hvidt, der stadig produceres og som også lever op til moderne krav om giftfrihed m.v.

Disse pigmenter repræsenterer 12 grundfarver, der naturligvis kan blandes til mange andre kulører, men som i sig selv, rene, eller blandet med hvidt, udgør en meget smuk og harmonisk farveskala, der kan benyttes til farvesætning af facader og interiører.

Også en række ofte brugte blandingsfarver passer ind i denne skala, så man i alt har mindst 15 forskellige farver - der alle sammen passer smukt sammen indbyrdes, lige meget hvordan man sætter dem sammen- til sin rådighed.

Alle farverne klæder ikke mindst hvidt og gråt, hvorfor kombinationen af de klassiske farver med hvide/grå detaljer eller indramninger bliver ekstra smukt.

Ældre bygningers facader og interiører bør altid farvesættes efter denne "klassiske" farveskala - og nye bygninger såmænd også.

ANBEFALEDE MALINGSTYPER

På udvendigt høvlet træ anbefales, både som nymaling og genmaling:

- Linoliemaling
- Kaseinfarve
- Kaseintemperafarve

På udvendigt ru træ anbefales, både som nymaling og genmaling:

- Linoliemaling
- Kaseintemperafarve
- Svensk slamfarve (kun på nyt træ eller tidligere slamfarvet træ)

DEN KLASSISKE JORDFARVESKALA + nyere pigmenter

<i>Ultramarinblå</i>	<i>Lys ultramarin</i>	<i>Lys berlinerblå</i>
<i>Brændt umbra</i>	<i>Lys brændt umbra</i>	<i>Berliner/Pariserblå</i>
<i>Dodenkopf</i>	<i>Lys dodenkopf</i>	<i>Oxydsort (varm)</i>
<i>Engelsk rød</i>	<i>Lys engelsk rød</i>	<i>Varm grå</i>
<i>Røddokker</i>	<i>Lys røddokker</i>	<i>Kønrøg (kold)</i>
<i>Terra di Siena, rå</i>	<i>Lys rå siena</i>	<i>Kold grå</i>
<i>Gulddokker</i>	<i>Lys gulddokker</i>	<i>Kridt</i>
<i>Grøn fjord</i>	<i>Lys grøn fjord</i>	<i>Kromoxydgrøn</i>

Nøgle til farvesætning af ældre træhuse med linolie-maling

Hvide træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

En blanding af 80% titanhvidt (TiO_2) og 20 % zinkhvidt (ZnO) plus en knivspids rå umbra.

Grå træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Varm grå: En blanding af pigmentet oxydsort og en passende mængde titanhvidt (TiO_2)

Kold grå: En blanding af pigmentet kønrøg og en passende mængde zinkhvidt (ZnO)

Grågrøn: Pigmentet grøn umbra, evt. lysnet med lidt titanhvidt.

Gule træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Pigmentet guldokker rent (evt. rå terra di Siena)
eller lysnet med lidt titanhvidt og ganske lidt rå umbra.

Røde træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Pigmentet røddokker/brændt Siena (giver en flot og karakterfuld teglrød farve)
Pigmentet jernoxidrødt/engelskrødt/italienskrødt/oxhydrødt (giver en mere
'postkasserød' farve)

Røddokker facade og portgrøn port

Lys guldokker facade, kold grå yderdør

Gammelrosa (Lys røddokker) træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Pigmentet røddokker iblandet en passende mængde titanhvidt plus lidt rå umbra.

Mørkerøde træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Pigmentet dodenkopf (Caput mortuum)

Brune træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Pigmentet brændt umbra eller rå umbra

Grønne træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Pigmentet kromoxidgrøn rent (billedet til højre på næste side)
eller iblandet en passende mængde titanhvidt plus lidt rå umbra (billedet til venstre).
Ønskes farven/pigmentet grønjord (støvet grøn), kan man anvende kaseinfarve i stedet
for en linoliemaling, hvor grønjord er laserende (ikke dækkende).

Lys kromoxydgrøn

Ren kromoxidgrøn

Blå træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Pigmentet berlinerblåt/pariserblåt iblandet en passende mængde titanhvidt

Portgrønne (dybt mørkegrønne, 'hollandsk grøn') yerdøre, porte eller detaljer:

Pigmentet berlinerblåt blandet med en smule guldokker

Sorte træhuse, bræddebeklædninger eller detaljer:

Pigmentet oxydsort

Sorte stensokler: Pigmentet oxydsort i træ tjære

NB.: I de fleste nuancer, hvor der blandes hvidt i, for at lysne farven, skal man efter de gamle malertraditioner tilsætte en lille smule rå *umbra* (en 'knivsspids') for at 'snave farven til', d.v.s. få den til at se mere 'gammel' og mindre 'fersk', og dermed smukkere ud.

Valg af malingstype

Ud over selve farven, pigmenterne eller blandinger af disse, betyder den malingstype, man vælger også meget for det æstetiske udtryk, herunder farvens tekstur (overfladekarakter, lysreflektion m.v.)

Se mere herop i RAADVAD's ANVISNINGER:

- Valg af maling til ældre træfacader
- Maling af træfacader – med traditionelle malingstyper

Få udarbejdet en detaljeret ARBEJDSBESKRIVELSE

Center for Bygningsbevarings ANVISNINGER kan suppleres med detaljerede arbejdsbeskrivelser, der er en punktopstillet udførelsesvejledning, inklusiv materialespecifikationer og udfaldskriterier.

Arbejdsbeskrivelser udarbejdes af Center for Bygningsbevaring efter aftale.

Se nærmere på www.bygningsbevaring.dk under 'Beskrivelser'

ANVISNINGER til Bygningsbevaring Brug af Center for Bygningsbevarings ANVISNINGER

Center for Bygningsbevaring

Center for Bygningsbevaring er et uafhængigt viden-center, der arbejder med bevaring og udvikling af den byggede kulturarv via forskning, kurser og efteruddannelse, samt projekter og handlingsplaner på historiske bygninger. Centeret løser opgaver for statslige styrelser, kommuner, fonde, ejendomsselskaber samt ikke mindst for private ejere af fredede og bevaringsværdige ejendomme. Centeret er desuden tilknyttet Det Kongelige Bygningsinspektorat II som rådgiver omkring blandt andet bygningssyn.

Brug af Center for Bygningsbevarings ANVISNINGER

Center for Bygningsbevarings anvisninger er fortrinsvist rettet mod private husejere, men må gerne benyttes, citeres fra og "klippes i" af tegnester, håndværksfirmaer eller andre til professionelle formål, f.eks. til arbejdsbeskrivelser til restaureringsarbejder. Det er **ikke tilladt** at bringe uddrag fra, klippe i eller viderebearbejde/rette i Center for Bygningsbevarings anvisninger i trykte publikationer, på internettet eller anden offentlig formidling uden skriftlig tilladelse fra Center for Bygningsbevaring.

Forbehold

Der gøres opmærksom på, at brug af Center for Bygningsbevarings anvisninger altid og i hvert enkelt tilfælde vil bero på en konkret vurdering på stedet. Centeret kan derfor ikke påtage sig noget ansvar for anvendelsen af beskrivelser, anvisninger m.m. i de tilfælde, hvor Centeret ikke selv har et aftalt ansvar for bedømmelsen.

Center for Bygningsbevaring kan bestilles til at udarbejde ARBEJDSBESKRIVELSER.

Center for Bygningsbevarings anvisninger kan suppleres med detaljerede arbejdsbeskrivelser, der er en punktopstillet udførelsesvejledning, inklusiv materialespecifikationer og udfaldskriterier. Arbejdsbeskrivelser udarbejdes af Center for Bygningsbevaring efter aftale og med honorar.

Bygningssyn og rådgivning

Center for Bygningsbevaring i Raadvad har etableret en landsdækkende rådgivning, der påtager sig at udføre uvildige bygningsundersøgelser. Specialuddannede fagfolk gennemgår hele huset eller dele af det, og udfærdiger en rapport over bygningens tilstand, problemer og anbefalede indgreb, listet op i en prioriteret plan og vedlagt anvisninger på selve udførelsen. De konkrete arbejder udføres af håndværkere efter husejerens eget valg.

Koordinering

Center for Bygningsbevarings anvisninger på www.bygningsbevaring.dk er koordineret med Kulturstyrelsens 'Information om Bygningsbevaring' på www.kulturarv.dk samt Velfærdsministeriets vejledning: 'Bevaringsværdige bygninger – sikring af bevaringsværdier' www.sm.dk (søg i publikationer Bevaringsværdige bygninger, 2006)

Rådgivning

Centeret tilbyder i perioder gratis rådgivning via E-mail eller telefon. Gældende regler for at benytte denne service fremgår af hjemmesiden www.bygningsbevaring.dk, hvor man også kan finde aktuell E-mailadresse og telefonnummer.

Tak til

Center for Bygningsbevarings anvisninger opdateres og redigeres løbende, og de viste blade erstatter alle tidligere informationsmaterialer fra Raadvad-Centeret vedrørende praktisk bygningsstandsættelse og bevaring. Center for Bygningsbevarings anvisninger er opdateret og udbygget i 2009-10 med støtte fra Åse og Ejnar Danielsens Fond, Sonning-fonden, samt Margot og Thorvald Dreyers Fond og igen i 2011-12 med støtte fra Åse og Ejnar Danielsens Fond.